

Németh Géza

festőművész (Rákoshegy, 1944. október 3.)

(A családomról.) Apai nagyapám, Németh Géza vízmester volt Gyomán, és haláláig református presbiter.

Felesége, nagyanyám, R. Papp Julianna szeghalmi születésű. Apám, Németh János faipari technikumot végzett. A kommunizmus alatt mindenfélével foglalkozott: a Futura Terményforgalmi Vállalat felvásárlója volt, utána rizstermesztés, '57-ben 10 hónapig vizsgálati fogságban az '56-os események miatt. Ezután Budapesten kereskedéssel foglalkozott.

Anyai nagyapám, dr. Lautner János Békéscsabán gimnáziumi tanár. 1914 októberében, 26 évesen hősi halott. Anyám, Lautner Gabriella Adél két hónappal később született. Nagyanyám, Herczegh Ella 17 évesen özvegyült meg. Anyám 1957-ig a Gyomai Nemzeti Bank előadója volt. 1957-ben apám miatt kirúgták, akkor Budapestre jött, és a továbbiakban adminisztrátorként dolgozott.

(Magamról.) Azt mondhatnám, hogy már öt-hat évesen eldöntöttem, hogy festő leszek. Kiskoromtól rajzolok. Az általános iskola után felkerültem Budapestre, és felvettek a Képző- és Iparművészeti Gimnáziumba, festő szakra. A harmadik osztályból kirúgtak ideológiai okokból. (Kijelentettem, hogy tetszik nekem Sartre *Altona foglyai* c. regénye, és ezt nem voltam hajlandó visszavonni.) Végül magánúton leérettségiztem. A Képzőművészeti Főiskolára nem vettek fel. (Bár a művészeti szűrőkön végigjutottam, de az utolsó beszélgetésen nem tudtam, hogy az akkor vetített, a Sartre *Altona foglyai* című könyvből készült filmben a nagyméretű rajzokat ki készítette. Egyébként: Guttuso.) Egyidejűleg felvételiztem a Szegedi Tanárképző Főiskola rajz-matematika szakára, oda felvettek. Az első év közben azonban rájöttem, hogy nem akarok tanár lenni. Visszajöttem Budapestre, és felvettek az akkor induló Ybl Miklós Műszaki Főiskolára, ahol 4 év után építész üzemmérnöki diplomát szereztem 1969-ben. Mint építész rövid ideig dolgoztam, jelentős munkám a saját házam, amelyet sok helyen bemutattak (tv, újságok).

1963-ban megismerkedtem Bálint Endre festőművésszel, aki frissen jött haza Párizsból, és nagy értelmiségi kör volt körülötte a Rottenbiller utcai műtermében. Ezután rendszeresen vittem fel hozzá munkáimat. Mondhatnám, hogy ő az egyetlen, akit mesteremnek tekinthetek, ha volt ilyen. 1969-ben Bálint Endre javaslatára megkeresett S. Nagy Katalin fiatal művészettörténész, akivel mindmáig tartó barátságba keveredtünk. Első kiállításomat Bálint Endre és S. Nagy Katalin rendezte 1970-ben az ELTE Eötvös Klubban, amely akkoriban ismert kulturális hely volt. Ezután két-három évente volt kiállításom, majd 1984-ben egy New York-i galériától meghívást kaptam, és így sikerült egyéves

útlevelet és vízumot kapnom az Egyesült Államokba. 1985 tavaszán utaztam ki, és nemsokára már kiállításom volt. Ezután tagja lettem egy galériának a Sohóban, ott két önálló és több csoportos kiállításom volt, újságcikkek, egyebek.

1986-ban hazajöttem de '87-ben megnyertem egy washingtoni nemzetközi pályázatot. Egy év újra az Egyesült Államokban, majd nagy kiállítás Washingtonban.

1988-ban kiállítást rendeztem Budapesten washingtoni kiállításom anyagából.

Mint festő a valóság olyan szeletét figyelem különösen, ahol a dolgok jelentése bizonytalanná válik, átmeneti formák jönnek létre, szembesülhetünk azzal, hogy a világ sokjelentésű, és a dolgok mögül mindig valami más bukkan elő. Ettől izgalmas.

Önálló kiállításaimnak hosszú a listája (a web site-omról levehető: www.gezanemeth.hu).

1995-ben a budapesti Körmenyi Galéria kiadott egy könyvet a munkáimról, amelyet S. Nagy Katalin művészettörténész írt.

2008-ban a galéria megjelentette a könyv bővített változatát, más szerkesztésben (letölthető: <http://mek.oszk.hu/05700/05732/index.phtml>).

2013-ban megalakítottam művész kollégáimmal az Artézi Galériát Óbudán, amelynek művészeti vezetője vagyok (<http://www.artezi.hu>).

Németh Géza

Bócz Sándor

zenetanár (Heves, 1944. október 7.)

Életutam Heves községben kezdődött. Háború volt, amely érintette falunkat is. Édesapám katonarvosként orosz földön gyógyított. Az oroszok Malinovszkij marsall vezetésével Hevesen állomásoztak. Éppen a mi házunkat választotta lakóhelyéül, de csak álcázási céllal, mivel a valóságban egy távolabbi épületben tartózkodott.

Édesanyám újszülött fiával és hároméves leányával, valamint jó néhány hevesi polgárral a

közeli tanyára, Hatrongyosra menekült.

Első osztályba léptem, a legfőbb problémám az volt, hogy az iskolásokat beoltani készülő Édesapám rajtam akart „trenírozni”, hogy hogyan kell sírás nélkül eltérni az oltást. A sikeres „tréning” addig tartott, amíg a tanterem ajtaján Apám be nem lépett, amire – normális gyerekként – ordítással rea-

gáltam. Harmadik osztályos koromtól iskolámat Egerben folytattam.

Ez a város a leggyönyörűbb adottságokkal és lehetőségekkel rendelkező ahhoz, hogy egy hozzám hasonló korú fiú télen-nyáron jól érezze magát.

1956-ban Egerben – amennyire visszaemlékszem – túl nagy konfliktusok nem voltak. Egy drámai eseményre mégis emlékszem. Lakásunk a Dobó téren volt, a Dobó-szobor kardja éppen az ablakunkra mutatott, jó tájékozódást adva vendégeimnek. Egyik éjszaka két orosz tank fákat tördelve, a téren át robogva éppen arra az ablakra állította ágyúcsövét, amely mögött édesanyám és nővérem rettegve nézett velük farkasszemet.

Tizenkét éves koromban beíratk a zeneiskolába, ahol csellózni kezdtem. A zene anyai ágon munkálkodott bennem. Amikor egy évvel később gimnáziumba kerültem, akkor már javában vívtam. Zene és sport nem fértek meg egymással egy hüvelykujj miatt. Az összeférhetlenséget az jelentette, hogy mint balkezes vívó (ez előnyt jelentett) a kardot fogó kéz hüvelykujja állandóan sebesült volt, ami a csellózásban hátrányt jelentett, mivel a hangszerjátékhoz nélkülözhetetlen fájós ujjamat kénytelen voltam kiiktatni. Mégsem tudtam lemondani a vívóversenyekről és a hangszerjátékról.

Az érettségi évében a középiskolások országos versenyén elért első helyezésemmel (igaz, csapatban) a sportolást végül befejeztem. A továbbhaladás útjának a zenei tanulmányokat választottam. Felvettek a Debreceni Konzervatóriumba, majd a Debreceni Tanárképző Főiskolára.

A mindent eldöntő zene egész életemet kitöltötte. A zene minden műfaját szerettem, játszottam színházi zenekarban, szalonzenekarban, énekeltem a nemzetközi hírű Kodály

Kórusban. A lehetőségek közül a Miskolci Színház zenekarát választottam, mivel Miskolchoz anyai ágon kötődésem volt. Néhány évvel később egy kultúrpolitikus meghívott az akkori tanács közművelődési csoportjába. Ez a munka is jó érzéssel töltött el, mivel lehetőséget nyújtott országos intézményekkel és szervezetekkel való kapcsolattartásra.

A hivatali munkám mellett a Miskolci Zenei Konzervatóriumban zenetörténetet tanítottam, olyan növendékeknek, akik élvonalbeli zenekarokban játszanak, s többen közülük országos, sőt nemzetközi versenyeket nyertek. A kilencvenes évek elején alkalmam nyílt arra, hogy ismét módosítsak pályámon. Kiváló zeneiskolának lettem az igazgatója, egészen nyugdíjba vonulásomig.

Nem lenne teljes az életutam bemutatása, sokszínű zenei tevékenységem mellett, ha nem írnék arról a programról, ami legalább olyan fontos volt számomra, mint az addigi munkáim. Negyven éven keresztül vezettem zenei klubot érdeklődő zenekarok számára. Az ismeretterjesztő jellegű beszélgetések, zenehallgatások, filmvetítések széles körben ismertté tették ilyen irányú lelkes munkámat. A Miskolci Operafesztivál érdeklődő közönségének operafilmeiken keresztül előadásokat tartok immár tizenkét éve.

Minden munkámat örömmel és jó érzéssel végeztem el, sok ember szeretetét és barátságát kivívtam, és a város elismeréséül megkaptam a Reményi Ede zenei díjat.

Ircsik Vilmos

író, műfordító, esszéista (Városlód, 1944. október 7.)

Ha jól belegondolok, életem folyását két hely határozta meg igazán. Az első a szülői ház volt. Itt nőttem bele szegényeinkbe, félelmeinkbe, amelyek úgy csüngtek rajtam, mint az az ócska nagykabát, amelyet anyám ki tudja, honnan szerzett be, hogy a téli vasárnap reggeleken elmenjek benne a reggeli kismisére. Az egyik szegyenünk az volt, hogy anyám, a legszentebb asszony, házasságon kívül szülte legidősebb nővérünket. Ez pedig a falu és a vasárnapi mise szelleme szerint voltaképpen bűnnek számított, méghozzá büntetéssel járó bűnnek. Így ment át lassanként a szegyen a bűnhődéstől való félelembé. Erről a szegyenről persze nyíltan senki nem beszélt a családban. Csak mi következtettünk rá,

mint valami legendatöredékre szüleink veszekedéseinek mondatfoszlányaiból vagy anyám könyörgő német szavaiból: „nicht vor den Kindern”. A félelem engedelmességre nevel, így hát ennél jóval nyilvánvalóbb, sőt szembeszökőbb szegyenekről sem beszéltünk. Például idősebb bátyám hajáról. Pedig azt mindenki jól láthatta. Beszélni mégis tilos volt róla. Aztán 1956 vihart sejtető júliusában jó tanulásom jutalmául úttörőtáborba küldtek az ország majdnem túlsó végébe. A sors iróniája folytán még a kötelező egyenruha részét képező vörös nyakkendőm sem volt, azt is úgy kellett kölcsönkérni. Ekkor hagytam el életemben először szülőfalum szép határát. Saját fehér ingben és kölcsönkért vörös nyakkendőben. A táborból hazatérőben éppen legidősebb nővéremnél tölthettem még néhány napot Pesten, aminek során sógorom elvitt a cirkuszba és elvitt egy Kinizsi-meccsre a Népstadionba, ahol a nagy tömegben elvesztem. Odahaza persze lelkenedezve és önfeledten számoltam be viszontagságaimról és élményeimről, többek között egy bohócról, akiről azt találtam mondani, hogy éppen olyan vörös haja volt, mint a bátyámnak. Egy pillanatra megállt körülöttem a levegő.

– Ne merd még egyszer mondani, hogy a bátyádnak vörös a haja! – ripakodott rám apám. És én soha többé nem mertem mondani.

Néha a szegénységünket is szégyelltem, amelyet az a ki tudja, honnan szerzett nagykabát testesített meg, az a förtelmes nagykabát, amelyben, megmaka-csolva magam, első alkalommal nem is akartam misére menni. Akkor nagyon kikaptam. Mert apám is szégyellte a szegénységét, és félt tőle, hogy örökölni fogjuk, mint valami ragályt. Ha ezzel szembesült, ütni tudott. Első világháborús hadiárvaként tizenöt-tizenhat évesen anyját is elvesztette, és nincstelenül kellett nekivágnia az életnek. De embert faragott magából. Én még sokáig nem fogtam fel, hogy azon a vasárnap reggelen nem velem, hanem a szegénység rémével hadakozott, még sokáig nem fogtam fel, miért olyan mániákusan büszke rá, hogy családi házat épített, hogy mind az öt gyerekét kitaníttatta.

Szégyeneink és félelmeink át- meg átjárták egymást. Amit szégyelltünk, attól félni kezdtünk, amitől pedig féltünk, azt szégyelltük. Így lett lassanként szégyenné az a furcsaság is, hogy a falu nagy részéhez hasonlóan szüleink egymás között és velünk otthon németül beszéltek, mi pedig magyarul válaszoltunk. A félelem szülte szégyen és szégyen szülte félelem észrevétlenül rejtelmekbe ment át, és a kétnyelvűség rejtelve vezetett el már a gimnáziumban a műfordításhoz. De a családi rejtelmekkel szemben gyerekkorom legnagyobb talánya mégiscsak az, hogy az ötvenes évek közepén máról holnapra, minden megmagyarázható ok és előzmény nélkül, a rádiót hallgatva és az újságot olvasva, valamikor népstadionbeli elveszésem idején Kinizsi-szurkolóból Vörös Lobogó-szurkoló lettem.

Aztán jött életem másik meghatározó helye, az Eötvös-kollégium. A Gellérthegy oldala, a kollégium kertje még a nagyvárosban is az otthoni bakonyi hegyekre, erdőkre emlékeztetett. Itt nőttem ki félelmeimet és szégyeneimet, és itt nőttem bele lehetőségeim új ruháiba. A sok meghatározó befolyás és barát közül a legörökebb a két Jóska marad, akik közül már egyik sem él. Balázs Jóska – a *Koportos*, a *Magyarok*, a *Fábián Bálint találkozása Istennel* szerzője – volt az egyik, Világhy Jóska a másik, akinek kiadatlan, előadatlan drámái elárvult fiókjában hevernek ma is. Ettől lett boldogtalan, és talán ebbe is halt bele hosszú, nehéz haldoklással. Többek között itt tanulhattam meg, hogy szégyeneink és félelmeink hasznosak is lehetnek, ha szembesítenek önmagunkkal, és engedelmessé tesznek az engedetlenségre esküdtött világban, amelyben minden olyan szomorúan mulandó. És ez lendített át a műfordításról az írásra.

Persze azután jöttek új szégyenek, új félelmek. A világba kivetett ember félelmei, amelyek neve akkoriban jobb helyeken inkább már szorongás, sőt Existenzangst volt. És jöttek új rejtelmek is. A Váci utcában megtetszett egy vattabélésű, elegáns dzseki, és mivel az ösztöndíjamból csak részben futotta, megvételéhez öt vörös hasú százast emeltem el a bátyám pénzéből, amit otthon az éjjeliszekrényben gyűjtögetett autóvásárláshoz. Az ostor megint anyámon csattant. A bátyám, ha nem is őt vádolta, de őt okolta a pénz eltűnése miatt. A dzsekim viszont neki is nagyon megtetszett. Hát persze, hiszen úgy állt rajtam, mintha rám öntötték volna. Így aztán neki is vettem egyet. Ettől legalább enyhült a bűntudatom – meg persze attól, hogy a bátyám hamarosan az autót is megvette.

Apám, anyám régóta halott, meghalt a legidősebb nővérem is, bátyám vörös haja kihullt, és ami megmaradt belőle, az megőszült. A vörös hasú százask pedig rég kiment a forgalomból. Én meg a Váci utcai dzseki után ki tudja, hány ruhadarabot nőttem ki, nyűttem el, míg szinte mindent megismertem a világból, szinte mindent tudok róla, amit tudni érdemes, csak érteni nem értek belőle úgyszólván semmit.

De nem is baj. A világ igazából meg sem érdemli, hogy megértsük. Legfeljebb még az érdekelne, hogy az a tízéves fiú akkor miért lett máról holnapra, minden megmagyarázható előzmény nélkül Kinizsi-szurkolóból Vörös Lobogó-szurkoló. Az talán arra is választ adna, hogy a tízéves fiú kései utóda idővel miért ábrándult ki az ismét MTK-vá lett Vörös Lobogóból, és miért nem pártolt vissza az ismét Ferencvárossá lett Kinizsihez. Miért nem pártolt vissza semmihez?

Ironik Vilmos